

Türkiye en çok dini alanda dernekleşiyor

TÜSEV Genel Sekreteri Tevfik Başak Ersen'e göre Türkiye'de her zaman hükümete yakın olan kuruluşlar kayırlmıştır. Sivil alan gittikçe daralıyor

Başkan vekilleri arasında Rahmi M. Koç ve Güler Sabancı'nın da yer aldığı **Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı'na (TÜSEV)** göre Türkiye'de sivil alan daralıyor. Vakfa göre örgütlenme, toplama ve ifade özgürlüğünün kullanımı ile sivil topluma aktarılan kaynakların yeterliliği gibi sorunlar sivil alanın gelişmesinin önünde engel teşkil ediyor. **TÜSEV**'in genel sekreteri Tevfik Başak Ersen'e göre Türkiye'de hükümete yakın dernekler her zaman kayırlıyor. Sivil toplumun bu kadar tek tiplleştirilmemesi gerekiyor. Türkiye'de şu anda 104 bini aşkın dernek ve 5 bin civarında da vakıf bulunduğunu, Türkiye halklarının sadece yüzde 13'ünün derneklere üye olduğunu aralığında olması da bir diğer dikkat çekici bulgu olarak ortaya çıkıyor. Derneklerin yüzde 1.5'i, yeni vakıfların ise sadece yüzde 0.5'i insan hakları ve savunuculuk alanlarında faaliyet gösteriyor.

ŞEHRİBAN KIRAC

20 bini dini dernek
Türkiye'de sivil toplumun Gezi Direnişi'nden sonra bir kırılıma yaşadığını da anlatan Başak Ersen ile yakın bir zamanda açıkladıkları "Sivil Toplum İzleme Raporu" ve Türkiye'de sivil toplum örgütlerinin sorunlarını konuştu.
■ Türkiye'de sivil toplum örgütleri nasıl gelişim içinde? Geçen 10 yıla bakıldığında sivil topluma katılmada yüzde 100'lük bir artış var. Sivil topluma katılım AB ortalaması veya üyelik müzakereleri yürüten Batı Balkan ülkelerine kıyasla hâlâ düşük. 2014 verilerine göre, Türkiye nüfusunun yalnızca yüzde 13'ü dernek üyesi ve her 747 kişi için bir dernek bulunuyor. Dernek üyeleri-

TÜSEV Genel Sekreteri Tevfik Başak Ersen, Şehriban Kırac'ın sorularını yanıtladı. Ersen'e göre 80 milyonluk Türkiye nüfusunun sadece yüzde 13'ü derneklere üye.

nin yalnızca yüzde 4.8'inin kadını olması ve yüzde 70'inin 30-50 yaş aralığında olması da bir diğer dikkat çekici bulgu olarak ortaya çıkıyor. Derneklerin yüzde 1.5'i, yeni vakıfların ise sadece yüzde 0.5'i insan hakları ve savunuculuk alanlarında faaliyet gösteriyor.

■ Diğer sivil toplum örgütleri hangi alanlarda faaliyet gösteriyor?

20 bin civarında camii yapma ve yaşatma derneği var. İkinci büyük grup spor dernekleri oluşturuyor. Kadın, çocuk, LGBTI derneklerinin oranı yüzde 1.5 civarında. Vakıflarda da en büyük grup eğitim, sağlık ve sosyal yardımlaşma kuruluşları. Vakıflarda da hak odaklı yüzde 0.5'lik oran var. Sivil toplum hâlâ kamunun kendine biçtiği rolü oynuyor.

■ Sivil toplum kuruluşlarının ortak sorunları neler?

Bunu üç başlık altında toplayabiliriz. Örgütlenme özgürlüğü. Toplama özgürlüğü ve ifade özgürlüğü. Örgütlenme özgürlüğü ifade özgürlüğünün biçimidir. Yani ifade özgürlüğü olmadan hiçbirisi olmaz. Son dönemde Türkiye ifade özgürlüğü konusunda

son derece geride. Türkiye hukukunda somut bir şekilde tanımlanmayan "Genel ahlak" ve "Türk aile yapısı" gibi kavramlar keyfi yorumlara açık bir durum oluşturmaktadır. Gezi Parkı eylemleri başta olmak üzere yapılan gösteri, toplantı ve yürüyüşlerin büyük bir bölümünde gördük ki toplama özgürlüğü hakkı sınırlandı. Örgütlenme, toplama ve ifade özgürlüğü anayasa serbest görünüyordu. Ama kanunlarla engelleniyor. Gezi Parkı eylemleri Türk sivil toplumu için bir kırılma noktası oldu.

Tehlikeli görüyor

■ Gezi niye kırılma noktası?

Bunu hep konuşuyoruz. Tam olarak Gezi'nin ne gibi şeylerle sebebiyet vereceğini bilmiyoruz. Bizim açımızdan en önemli şey şuydu; klasik örgütlenme modellerinin yanında insanların bir şeyler yapabildiğini gördük. Sosyal medyanın etkisini gördük. Yapılan araştırmalar Gezi'ye katılanların sadece yüzde 10'luk kesim bizim klasik dernek, vakıf veya parti üyelerinden oluştu. Hükümete yakın protestolara izin veri-

lebiliyor, karşı protestolar ise engellenebiliyor.

■ Yurt dışında Gezi benzeri eylemlere baktınız mı, ne tür benzerlikler gördünüz?

Türkiye için biz de beklimeyorduk bu kadar uzun süreli bir işgal eylemini. Birçok ülkede örgütlenmek çok daha kolay ve normal. Türkiye'de 1980'de örgütlenme öyle tehlikeli bişey oldu ki dolayısıyla 'örgüt' lafının kullanmak bölücü, terörist gibi kavramlarla isimlendirilir hale geldi. Bugün bile öyle. Sivil toplum örgütü desem yanlış sivil toplum kuruluşu desem daha bir iyi algı yaratır.

Bu da örgütlenmenin ne kadar tehlikeli görüldüğünün göstergesi. Bizim raporda da Ankara Emniyet Müdürlüğü'nün üniversite öğrencilerinin hazırladığı karikatürler var. Örgütlenirse başım belaya girer gibi açık mesajlar var. Bizde şu var, çocuk yaşta evlenebiliyorsunuz, 18 yaşında hapse girebilirsiniz, 22-23 yaşında üniversite öğrencisi olursunuz ama çocuk muamelesi görürsünüz. Hâlâ üniversitelere giden öğrencileri velilerine şikâyet ediyorlar. Bu trajik komik bir şey.

SEFFAF OLMAK ŞART

■ Sivil toplum örgütlerine bir güvensizlik söz konusu değil mi, toplanan bağışlar konusunda bir şeffaflık yok mu?

Doğal afet dönemlerinde bağışçılığa bir artış oluyor. Marmara, Van depreminde yaşadık. Buradaki yardımlarda yaşanan sıkıntılar örgütlenemekten, kordine olmaktan kaynaklı yaşandı. Marmara depremine baktığımız da devlet sivil toplumdaki o kadar hazırlıksızdı. O yüzden son dönemde AKUT çıktı. Sivil toplum, kamuyu düştürdü. Sivil toplum üzerinde nihai denetleme mercinin toplum olduğunu düşünüyorum.

Hesap istenmeli

Tabii burda sivil toplum kuruluşlarına da güveni batırmak gerekir. Ben bağış yapıyorsam sivil toplum kuruluşundan hesap istemem lazım veya sivil toplum kuruluşlarının bunu yerine getirmesi gerekir. Asıl sıkıntı kamuya güvensizliktir çiyor.

Kamunun burada standarta oluşturma mekanizmaları şeffaflaştırması gerekir. AKP'nin taahhütleri neydi sivil toplum kuruluşlarının geri bildirimde bulunmasının önünü açmak, e-devlete geçmek ve şeffaflık. Bunlara bir kısmı oldu bir kısmı daha yapılıyor. Hak dediğiniz şey verilemez alınır. Bu evrensel kuraldır.

Tevfik Başak Ersen

İktidara yakın olana destek

■ AKP döneminde sivil toplum kuruluşlarına baskı arttı mı?

Bu Türkiye'nin kültürel sıkıntısı hükümetle bire bir bağlantılı değil. Türkiye'de sivil toplumun en büyük darbe aldığı zaman 1982. Derneklerin hepsi bir kalemde kapatıldı. Bugün daha iyiyiz. Bizde her zaman hükümete yakın olan kuruluşlar kayırlmıştır.

AKP'nin iktidarda olduğu 13 yılda belli kuruluşlarının desteklendiğini bazılarının engellendiğini görüyoruz, bu

bir gerçek. Geziye kadar giden daha liberal politikada Gezi Parkı eylemleri sonrası baskıcı politikaya geçildi. Sivil toplum kuruluşları da bundan nasibini aldı. Fethullah Gülen'i destekleyen dernekler bir dönem çok büyüdü, sonra üzerine gidildi. Balyoz, Ergenekon süreçlerini yaşadık. TÜSİAD'ın karşısına MÜSİAD çıkarıldı. Sivil toplumu o kadar da tek tiplendirmememiz, toplumsal destek almaya lazım.

■ Bazı derneklerin ya

da vakıfların dış güçler, terör örgütleri tarafından fonlandığı şeklinde eleştiriler var, nasıl değerlendiriyorsunuz?

Sivil toplumun gelişimi için sivil toplum kuruluşlarına etkin kaynak aktarımının sağlanması büyük önem taşıyor ancak rakamlar bu alanda hala kat edecek yolumuz olduğunu gösteriyor. Sivil Toplum İzleme Raporu'na göre, 2013'te vakıf ve derneklere yapılan bağış miktarı 7 milyar

101 milyon TL oldu. Bağışlar dernek gelirlerinin yüzde 41.5'ini, vakıf gelirlerinin ise yüzde 30.2'sini oluşturuyor. Birçok sivil toplum kuruluşunun mali kısıtlar nedeniyle insan kaynaklarına erişiminin kısıtlı olduğu bilinmekle birlikte, gönüllülük esasına dayalı çalışmaların yaygınlığı dikkat çekiyor. Derneklerin gelirlerinin sadece yüzde 1.7'si vakıflardan yüzde 0.8'i yurtdışından alınan yardımlardan oluşuyor.